

Jean-Pierre Patat:

Monnaie, Institutions financières et Politique monétaire

(„Economica“, Paris, 1993, 492 стр. – V издање)

Париска „Економика“ у библиотеци „Више економике и статистике“ објавила је 1993. године књигу Жан-Пјера Патата *Новац, финансијске институције и монетарна политика*. Жан-Пјер Патат је помоћник генералног директора у Генералној дирекцији за студије Banque de France и помоћник генералног секретара Националног савета за кредит, а књигу је наменио као уџбеник/приручник студентима Националне школе за статистику и пословну администрацију (Ecole Nationale de la Statistique et de l'Administration Economique). Премда је првенствено уџбеник, дело има и амбицију да буде шире примењено, односно да га користе сви који се интересују за развој и функционисање француског финансијског система.

Поред увода, књига садржи четири дела, и то: 1) Механизми; 2) Анализа финансијског система; 3) Проблеми монетарне политике; 4) Иностранни монетарни утицаји на француску економију.

У уводу аутор објашњава основне појмове у вези са инструментима и учесницима на финансијском тржишту. Прво су изложени појмови реалне и финансијске имовине, а посебно, на јасан и дескриптиван начин, монетарни агрегати. Аутор је одмах заузео становиште да је монетарни агрегат М-3 најрепрезентативнији. Похвално је што су у уводу протумачене скраћенице неопходне за даље разумевање текста.

Говорећи о учесницима на финансијском тржишту, писац је извршио дистинкцију на нефинансијске и финансијске агенте, и детаљно их објаснио. Даље, дефинишући финансијски систем као место сусретања понуде и потражње капитала, навео је два елемента: 1) „тржиште“, где се понуда и тражња непосредно сусрећу и на одговарајући начин задовољавају; 2) „финансијски посредници“, чија се улога огледа у успостављању веза између оних који располажу вишком средстава и оних који имају потребе за капиталом. Централну банку аутор разматра као стожер финансијског система, дајући неколико веома прегледних и корисних графичких схема које илуструју циркулацију примарног новца.

У првом делу, под насловом „Механизми“, приказана је структура и организација француског финансијског система. Основа за обраду овог дела биле су белешке са предавања која је аутор држао као наставник на Националној школи за статистику и пословну администрацију. По Закону о банкама из 1984. године израђена је и схема банкарског система у Француској. У том финансијском систему, по своме положају посебно се истичу: Banque de France, Министарство финансија, национални савет за кредит, комисија за

контролу банака и трезор. Финансијске институције у области банкарских услуга (I.F.B.) групишу се у три врсте: 1) банке са посебним правним статусом (Crédit Agricole, Crédit Mutuel, Banque Française pour le Commerce Extérieur, итд.); 2) финансијске установе (заводи); 3) регистроване банке (Banque Nationale de Paris, Crédit Lonnais, Société Générale, итд.). Banque de France и Министарство финансија не одржавају везе са банкама директно, већ преко поменутих институција: националног савета за кредит и комисије за контролу банака; с тим што треба водити рачуна да је министар финансија председник, а гувернер Banque de France потпредседник националног савета за кредит. Председник комисије за контролу банака је гувернер Banque de France.

Француски финансијски систем сачињавају и небанкарске финансијске институције (I.F.N.B.), но њих аутор не обрађује посебно детаљно.

Банкама и кредитним установама посвећено је готово осамдесет страница текста. Дајући дефиницију, аутор изводи елементе појма и детаљно их објашњава. Пажња је посвећена и специјализованим кредитним установама у посебном правном режиму, као и контроли кредитних и банкарских установа. Трезор је као благајник државе и банака солидно обрађен. Полазећи од проблема трошкова државе, аутор долази до питања функционисања трезора. Посебан интерес је изазвао однос „државног благајника“ и Фонда за привредни и социјални развој (FDES). Banque de France је такође детаљно обрађена. То није ништа чудно ако се зна да је аутор дуги низ година радио као службеник те институције и да је писац изузетне монографије из централног банкарства *Централне банке (Les Banques Centrales, Sirey, Paris, 1972)*, која се сврстава у класична дела те области банкарске науке. Уз цртице из скоро двестогодишње историје, пажња је усредсређена на позитиван положај Banque de France, њену организацију, однос према влади, улогу и овлашћења... Но, треба водити рачуна да нису обухваћене последице најновијих законских прописа.¹

Новчано тржиште је обрађено на педесетак страница, доста детаљно. Аутор се углавном задовољава да изврши историјски приказ, дефинише институције и појмове у вези са финансијским тржиштем уз навођење низа примера. А камате, формирање курса и стопа приноса нарочито су му закупили пажњу, и то посебно код обвезница и акција. Графички приказ кретања на терминском тржишту и тржишту опција урађени су тако да служе разумевању текста. На крају главе о новчаном тржишту писац разматра иновације (посебно природу међубанкарских односа).

1 Погледати: *Loi No. 93-24 du 13 juillet 1993 (Loi relative au statut de la Banque de France et à l'activité et au contrôle des établissements de crédit)*.

У осмој глави првог дела проучава се однос монетарних агрегата, уз приказ путем таблица. Даље се разматрају проблеми иностраних утицаја на монетарна кретања у земљи. У том смислу се биланс плаћања посебно приказује, теоријски и кроз низ примера. Девизни систем и режим злата су неизбежна питања која се и у овој књизи обрађују, а посебно девизни курсеви и њихов утицај на монетарни агрегат М-3 и стабилност франка. Проучавањем камате у засебној глави завршава се први део рада. Камата се дефинише као противплаћање за стављање капитала на диспозицију, док каматна стопа представља цену за одређену количину капитала у одређеном временском интервалу. Занимљиво је да аутор у једној доста здравој привреди поклања већу пажњу питањима реалне камате и каматне стопе.

Док је у првом делу рада аутор посветио пажњу системским, статичним (организационим) питањима, дотле у другом делу анализира функционисање финансијског система. Приказ обухвата период од 1944. до деведесетих година овог века. У другој глави другог дела дају се карактеристике француског финансијског система: 1) равнотежа штедње и инвестиција; 2) подела улога између финансијских посредника и тржишта капитала. Такође, приказује се функционисање кредитних установа и ситуација на тржишту капитала.

Трећи део је посвећен актуелним проблемима монетарне политике. Аутор прво даје концепцију монетарне политике на уопштен, строго теоријски начин. Полазећи од тога да је монетарна политика део глобалне економске политике, он наводи неке од општепризнатих циљева економске политике у свим земљама. Економска политика има задатак да усклади многе појединачне политике, односно да првенствено обезбеди оптималну комбинацију између монетарне и буџетске (фискалне) политике, тј. популарни „policy mix“, као и да обезбеди простор за функционисање националне монетарне политике у односу на ино-окружење.

У другој глави трећег дела говори се о општим (или коначним) циљевима монетарне политике. Почевши од Сеја и „квантитативне теорије новца“, преко Фишера и Кејнза, аутор нас доводи до монетаристичке теорије. Кејнзијанска теорија је класично обрађена уз читав низ схема и графикона, што се не може рећи за монетаристичку школу. За аутора је круцијално питање односа монетарне и буџетске (фискалне) политике, те у тим оквирима упоређује ставове и теоријска и практична достигнућа кејнзијанаца и монетариста. Однос између буџетске (фискалне) и монетарне политике приказан је кроз класични IS-LM модел (равнотежа штедња-инвестиције /IS/ vs. равнотежа тражње /зајмови/ и понуде новца /LM/).

У трећој глави представљени су посредни циљеви монетарне политике: ниво каматних стопа, висина девизног курса, и кредитни и новчани агрегати (кроз критеријуме за очување биланса плаћања, стабилности новчане тражње...).

У последњој, четвртој глави, сусрећемо се са средствима за спровођење одређене пројектоване монетарне политике. Првенствено централна банка одржава равнотежу, тј. стабилан однос између опште банкарске ликвидности и каматне стопе централне банке, док други тип средстава обухвата мере које су више административне природе јер иду у правцу квантитативне контроле обима кредита. Аутор такође проучава мере монетарне политике у условима тзв. „дужничке економије“, и монетарне акције уз употребу каматне стопе. Читава глава посвећена је монетарној политици Француске Републике, и то почев од 1977. године, када је Banque de France почела са излагањем у јавности циља жељеног раста монетарних агрегата.

У четвртном делу аутор разматра питања спољних утицаја на националну монетарну политику. После историјског приказа финансијских односа Француске и међународног окружења, аутор проучава франак као светски новац, и то из два аспекта: а) зона франка, и б) еуро-франак. Посебно је значајан преглед земаља које на овај или онај начин користе франак као „националну“ валуту.

Последња глава посвећена је француској монетарној политици и националној валути у процесу европске монетарне интеграције. Пут од европског монетарног система до европске монетарне уније приказан је инстантно. Посебно је интересантан део који говори о европском систему централних банака и Европској централној банци. У овој глави, дакле, аутор приказује и анализира трајна ограничења која чини међународно окружење, као и процес чврсте европске интеграције на вишем нивоу.

На крају књиге се налази пробрана литература и предметни индекс.

Књига Жан-Пјера Патата резултат је дугогодишњег рада у пракси и искустава која је аутор стицао као универзитетски наставник. Искуства стечена у пракси омогућила су му да напише дело које има све особине доброг уџбеника/приручника: релативно кратак текст, концизну концепцију и унутрашњу организацију, елегантно избегнуте теоријске расправе, прегледност материјала, обиле илустрације, графичких приказа, примера, јасан, језгровит и једноставан језик, итд. Чини се да је аутор од првог издања (1981) до овог петог перманентно радио на усавршавању, елиминишући понављања и податке који оптерећују главни текст или га пак разводњавају. Читалац овог дела, био он студент, економиста, правник или стручњак неког другог профила из праксе, наћи ће доста занимљиво штиво, које може задовољити и највише критеријуме.

Онај ко се бави проблемима централног банкарства приметитиће да је писац у овој књизи нашао меру, како његова ужа област интересовања – централно банкарство – не би утицала негативно на целу концепцију уџбеника. Banque de France је обрађена умерено, помиње се релативно ретко, мада аутор на више места јасно истиче да је централна банка стожер целокупног финансијског система. Патат је добар познавалац кретања на националном тржишту, те је изузетну пажњу посветио развоју банкарског тржишта, тј. тржишта финансијских услуга. Књига је писана изразито проевропски, па се углавном излажу само добра искуства монетарних унија. Нама се чини да се као недостаци књиге могу навести, поред европске пристрасности, недовољна обрада монетаристичке и неокејнзијанске теорије, као и то што се не посвећује посебна пажња примарном новцу, односно новцу централне банке.

Укупно гледано, ово дело се побољшава из издања у издање и заслужује пажњу не само студената него и научне и стручне јавности, како у Француској тако и у иностранству. Овај уџбеник у доброј мери излаже финансијске институције у маниру који се користи и у Југославији, тј. не превише техницистички и математички. Укратко, потенцијални читалац се сигурно неће разочарати, без обзира каква су његова претходна очекивања.

Жељко Шевић

Анри Барби:

Са српском војском

(„Дечје новине“, Горњи Милановац, 1986, 384 стр.)

Епоха великих ратова од 1912. до 1918. године у Европи, а посебно на Балкану, оставила је велики траг у писаним документима. Разноврсност тих списа чини догађаје занимљивијим, нарочито ако њихови аутори припадају ратујућим таборима или неутралним државама. Због тога је могућ критички и објективан приступ догађајима. Међу документима су изузетно драгоцене извештаји ратних дописника репортера јер су они аутентични и потичу од очевидаца ратних збивања.

Новинар ратни дописник париског листа *Журнал (Journal)* Анри Барби (Henri Barbu) оставио је бројне записе о ратовима Србије од 1912. до 1918. године. Ту су најпре записи о Балканским ратовима 1912–1913, с посебним освртом на збивања у Албанији (дејства Јадранске војске од децембра 1912. до фебруара 1913), а затим следе записи о ратним збивањима 1914–1915. Сву ту грађу